

HASHAŞ-YAĞ VE AFYON

Aribert - JUNG

Papaver Somniferum L (hashaş türü), en eski ve tıbbi amaçlar için kullanılan bir kültür bitkisi olarak bilinmektedir. Ana vatanı olarak kabul edilen Ön Asya'dan Avrupa'ya doğru hızla yayılmıştır. Tohumlarından % 50 oranında yağ elde edilmesi ön planda gelmektedir. Kısa zamanda bitkinin çeşitli toksikolojik kısımlarının birçok hastanın dardına deva olabileceği anlaşılmıştır. Böylece günümüze dek en tesirli ağrı dindirici ilacın keşfi gerçekleşmiştir. Hiçbir drogda cennet ve cehennemin birbirine bu kadar yakın oluşu görülmemektedir.

Hashaş yaklaşık olarak 1,50 m. yüksekliğinde, mavimsi veya beyaz ile pembemsi görünüşlü bir bitkidir. Dalgacı taç yapraklar alt kısımda koyuca bir noktada sapla birleşirler. Çok sayıda erkek organlar, yukarıda kalınca filamentler ve uzunlamasına yeşilimsi beyaz stamenlerden (antherler) oluşurlar. Az dallanmış dik duran sapların herbiri taç yaprakların düşmesinden sonra mavimsi yeşil kapsül taşırlar. Yumurtalığın tepesinde kalkan görüntüsünde ve 8 ile 16 arasında değişen yıldız şeklinde yara izleri bulunmaktadır. Bu kalkan şeklinde ve yıldız

görüntüsündeki yara izleri bizlere kapsülün içindeki bölmelerin ne kadar olduğunu ifade etmektedir.

Bitki, süt borularıyla ağ şeklinde örülmüş nadir bitkilerden biridir. Bu borular hücre dokularıyla, birbirini sınırlayan hücrelerin bölme duvarları arasından geçmektedir. Bölme duvarlarının çözülmesi sonucu bunların yerlerini süt boruları almaktadır. Sütlü usare erimiş şekliyle glikosit ve alkoloit ihtiva etmekte olup çok zehirlidir. Özellikle kapsüldeki salgı hücreleri kuvvetli oluşmuştur. Usareyi kendiliğinden çıkı-

Kapsülün kalkan şeklinde ve yıldız görüntüsündeki yara izleri.

Damlacıklı saf afyonlu kapsül.

ran hücrelerin aksine, haşhaşın salgı hücreleri süt kıvamında olan bu usareyi muhafaza ederler. Bunları elde edebilmek için süt borularının delinmesi gerekmektedir.

Tohumlar ağ görüntüsünde mavi veya beyaz renkte, böbrek şeklinde, ufak ve tahmin edilemeyecek kadar çok sayıdadır. Olgunlaştıkça kalkarı andıran şeklin altında ekinin savrulmasıyla usareyi salan ufak delikler açılır. Bu ekincinin tohumu parmakları arasından serpmesine benzerdir. Bitkiye bu adın verilmesinin nedeni, Romalıların bitki cinsine çocuk maması anlamına gelen **papa** sözcüğünden esinlenerek **papaver** demiş olmalarıdır. Önceleri, bitki usaresi bebek mamalarına karıştırılmakta ve onların iyi uyumaları sağlanılmaktaydı. Bitkinin türü olan **somniferum** uyku verici anlamına gelmektedir. Gelincikle karıştırılmaması gereken haşhaş, eski Almanca'da Manblaume, Oelmage ve Manekopensad olarak bilinmektedir.

Bugün haşhaştan söz edenin aklına uyuşturucu bir madde olan afyon gelmektedir. Hindistan'da, Çin ve Anadolu'da afyonun ana elementlerinden sayılan morfin ağrısız ve kaygusuz saatler geçirebilmek için kullanılıyordu. Drogun elde edilışı nisbeten basit ve problemsiz olmaktadır. Taç yaprakların düşmesinden takriben on gün sonra yeşil kapsül ince bir bıçakla enlemesine yanılır. Kapsülde sütlü usareyi ihtiva eden çok sayıda borulardan kesim yerinde derhal beyaz bir damla belirir ki buna "haşhaş damlacığı" denilmektedir. Damlalar kauçuk elde edilmesinde olduğu gibi açık havada yoğunlaşırlar. Katılaştıran damlacıklar kazınarak top halinde yoğrulup ham afyon elde edilmiş olur. Haşhaş kapsülünün her birinden yirmi mg.'a kadar afyon toplanabilir.

Afyonda yirmibeş çeşide kadar çeşitli bitkisel alkoit mevcuttur. Alkoitlerin başlıcası % 20 oranında olan morfindir. Morfin felce sebebiyet verecek derecede merkezî sinir sistemine tesir edici, merkezî etkileyici, ağrı kesici bir ilaçtır. Özellikle beyin merkezini felce uğrattıcı etkisi önemli olup, nefes borularının gıcıklanmasını yok ederek yerini öksürüğe bırakmaktadır. Tıpta arzu edilen bu tesirler organizmayı zarara uğratmayacak kadar, takriben % 1 oranında düşük bir dozla etkisini göstermektedir. Ancak dozun fazla kaçışı insanı alışkanlığa sürükleyebilir. Bu nedenle morfin sadece doktorların elinde kullanılmalıdır. Bunun dışında afyonda daha birçok alkoitler mevcuttur. Örneğin: kodein, narkotin, papaverin, protopin, laudamin ve tebain gibi. Bunların herbirinin kendine has ve çoğu zaman zararsız tesirleri olmaktadır. Ancak, afyonda birleştiklerinde etki o derece artmaktadır ki, sürekli olarak zevk için kullanıldığında aklı ve bedensel gücün azalmasına yol açmaktadır. Afyonun dikkat çekici niteliklerinden biri de, arzu edilen zevke ulaşabilmek için zehirin gittikçe daha yüksek dozuna ihtiyaç duyulduğudur. Drogun alışkanlığa sürükleyen taşıyıcıları morfin ve eroin'dir. Kişinin bu maddeye müptelâ olması veya olmaması, kişinin şahsiyetine ve afyonun sık kullanılıp kullanılmamasına bağlıdır. Zehirin birden bırakılmasıyla vücutta sara nöbetleri, kusma, uykusuzluk, zafiyet, ruhî bozukluklar ve kan deveranının aksaması şeklinde tahammül edilemeyecek tepki ve belirtiler doğmaktadır.

*KOSMOS'dan
Çeviren: Dr. Ülkü UYSAL*

● *Dün iptal edilmiş bir çektir; yarın emre muharrer bir senettir; bu gün ise peşin paradır - bu günden yararlanınız.*

Kay LYDNS

● *Sokrates'e bir dostu: "Dertliydim yolculuğa çıktım, geçmedi." demiş de, Sokrates: "Kendini de birlikte götürmüşsündür de ondan" diye yanıtlamış arkadaşını.*

Melih Cevdet ANDAY

● *Çok kez korktuğumuz şeylerde arzu ettiğimiz şeylerdekinden daha az tehlike vardır.*

John C. COLLINS